

AZ EURÓPAI MONETRÁRIS UNIÓ VÁLSÁGA – KITÖRÉSI LEHETŐSÉGEK

PINTÉR TIBOR¹

Összefoglalás

A Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) az Európai Unió egyik kiemelt vívmánya. Napjainkban válság sújtja, annak kezelésére, a rendszer megmentésére komoly erőforrásokat fordít a kontinens gazdasági és politikai elitje. Meglátásom szerint azonban a válságkezelés minősége alacsony színvonalú, a válságkezelők szemlélete pedig szűk kategóriákra összpontosít, nem látva azt, hogy társadalmi összefüggései vannak a kérdésnek. A tanulmány végén szemléletváltási lehetőségeket tárok föl.

Kulcsszavak

integrációs lépcső, válság, komplex szemlélet, gazdasági rendszer

Summary

The Economic and Monetary Union (EMU) is one of the greatest achievements of the European Union. Nowadays this complex system is in crisis, the economic and political elite makes huge efforts, to revise and save the EMU. In my opinion, the way of the „crisis-cure” is of low quality, the shortcoming of their approach is the uncomplexity. I close the work with suggestions.

Keywords

integration, crisis, complex approach, economic system.

---

¹ levelező tagozatos PhD hallgató, SZE RGDI, e-mail: pinter.tibor.k@gmail.com

Bevezetés

A Gazdasági és Monetáris Unió az Európai Unió egyik meghatározó vívmánya. Mindemellett egy fontos elméleti kategória – a gazdasági unió – gyakorlati megvalósulása, annak kiegészülése közös a közös pénzzel. Ilyen módon modellként is szolgálhat a világban ma is fejlődő regionális gazdasági társulási formák számára. Napjainkban egyesek szerint a GMFU² megnevezés is indokolt lehetne, hiszen pontosan az eurózóna válságát kezelő lépések hatására a fiskális unió felé való elmozdulás jeleit látjuk.

A válságkezelés eddig megtörtént lépéseiből és a GMU megszületése történetének ismeretéből arra következtethetünk, hogy rendkívül fontos intézményről van szó, megtartása kontinentális érdek, kultúrkörünk identitásának tartóoszlopa. Abban a formában azonban, ahogyan a GMU megvalósult és működött/működik, ez nem igaz. Jelentős változtatások nélküli fenntartása nemcsak közgazdaságilag veszélyes – erről sokat olvashatunk – hanem társadalmi veszélyeket is magában hordoz. Ez utóbbi sokkal fontosabb, nem is olvashatunk róla.

A GMU megszületésének rövid történeti áttekintése után rámutatok azokra a sajátosságokra, amelyek elvezettek a GMU létrehozásához. Ezt követően kitérek arra is, hogy milyen lehetőségei vannak egyes érdekcsoportoknak, hogy saját álláspontjuknak, érdekeiknek megfelelően alakítsák ki a közösségi jogszabályok tervezeteit. Mindezekkel arra szeretnék rámutatni, hogy nem számít összeesküvés-elméletnek azt állítani, hogy szűk érdekcsoportok erőteljesen alakíthatják a kontinentális jogszabályokat. Az érdekcsoportok azonosítására nem teszek kísérletet, azt azonban fontosnak tartom fölfedni, hogy milyen szemlélet/emberkép áll a koncepció mögött. Végül javaslatot teszek a válságkezelési szemlélet módosítására, komplexebbé tételére.

A GMU létrehozása

A Gazdasági és Monetáris Unió koncepciója nem egyidős az európai integráció történetével, a tényleges magvalósításról csak jóval később kezdtek el foglalkozni. 1960-as években gyorsult fel a monetáris integrációról való gondolkodás. 1969-ben megjelent a Barre-jelentés, amely célként tűzte ki a GMU magvalósítását, a 1970-ben megjelent Werner-jelentés, amely három szakaszban kívánta létrehozni³ a monetáris integrációt.

Az 1973-as olajválság azonban megváltoztatott mindent, ezt követően az európai valuták egymáshoz kötésével kísérleteztek, a valutakígyó viszont sikertelen volt. 1975-ben az ECU⁴ kosárvaluta lett, 1979-ben pedig megkezdte működését az EMS⁵ rendszere. Az Európai Monetáris Rendszer (EMR) arra az elgondolásra épült, hogy stabil, de az újonnan létrehozott európai valutaegységhez (ECU) igazodó valutaárfolyamokat állapítanak meg, azaz létrehozzák a valutakosarat, amely az EMR valutáinak súlyozott átlagán alapszik. Az EMR keretein belül az árfolyamok ingadozását az árfolyam-mechanizmus (ERM) szabályozta, és a középárfolyamhoz képest $\pm 2,25\%$ -os ingadozást engedett meg. Kivétel volt a líra, amely $\pm 6\%$ -kal ingadozhatott.⁶

1992-ben és 1993-ban az EMS nagy válságba került a felértékelődő márka és a gyengébb devizák elleni spekuláció miatt, ráadásul a német egység kialakulásával fölborulni látszott a kontinens politikai erőtere. Politikai alku hatására alakult ki ilyen módon a GMU

---

² A formációnak GMFU-ként (Gazdasági, Monetáris és Fiskális Uniként) való megnevezésére a szekcióban egészen pontosan Drábik János hívta föl figyelmemet, ezúton is köszönöm megjegyzését.

³ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_hu.pdf Letöltés: 2013.08.24.

⁴ Az euró mint pénznem elődje, igaz csak kosárvalutaként, számlapénzként funkcionált.

⁵ European Monetary System, magyarul szokás ERM-ként is rövidíteni, annak magyar megfelelőjéből, az Európai Monetáris Rendszerből.

⁶ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_hu.pdf Letöltés: 2013.08.24.

koncepciója, mert a franciák a német márka feladásával látták biztosítottnak azt, hogy nem fog túlzottan megerősödni Németország politikai-gazdasági befolyása (Losoncz 2011).

A közös monetáris politika és a közös pénz rendszerének bevezetésére három szakaszból álló ütemterv készült, végül az úgynevezett módosított szakaszolás szerint jön létre a ma is működő rendszer, elvetve az eredeti háromütemű szakaszolás dátumait (Losoncz 2011):

1. 1998. V. 2-3 – 1998. XII. 31 – döntés az eurót bevezető országokról, az Európai Központi Bank (EKB) és a Központi Bankok Európai Rendszerének (KBER) létrehozása, valutaárfolyamok rögzítése.
2. 1999. I. 1 – 2001. XII. 31 – euró számlapénzként megjelenik, egységes monetáris politika, konverziós ráták, új adósságlevelek euróban.
3. 2002. I. 1 – 2002. II. 28 – euró fizikai megjelenése, pénzcseré, nemzeti valuták kikerültek a forgalomból.

Láthatjuk tehát, hogy több évtizedes előkészítő munka után négy év alatt megalkották a GMU legfontosabb pilléreit, meghatározták a fölvehető országok sorát, – a maastricht-i kritériumok hozzávetőleges teljesítését figyelembe véve – megalakították a jegybanki funkciók jelentős hányadát uniós szinten ellátó Európai Központi Bankot és az azt segítő Központi Bankok Európai Rendszerét.

A GMU fölállításhoz vezető út rögzös volt, néhány magállapítást fűzők történetéhez:

- Fölépítése nem választható el az integrációs lépcsőfokoktól, ezáltal könnyedén lehet történelmi szükségszerűségként, evolúciós törvényekkel⁷ magyarázni.
- Rengeteg kudarc után jött létre.
- Mai állapotában nem felel meg a modellek követelményeinek sem. Ez igaz még a neoklasszikus alapokon álló optimális valutaövezet elméletére is.
- Mindezek ellenére horizontálisan és vertikálisan bővül, az Európai Unió tagállamainak többsége, valamint EU-n kívüli országok is ide kíváncsiak. Mind több és a mindennapi életbe egyre inkább belevájó jogszabály bástyázza körül, javítgatja a GMU épületét.
- Elemi erővel védi a mindenkori politikai elit, egyirányú utcának tartva a rendszert.

A röviden, de átfogóan ismertetett előtörténet után vessünk pillantást arra, hogy milyen válságkezelési javaslatok születnek szakmai és politikai oldalról az eurózóna strukturális problémájának kezelésére, fektessünk nagyobb hangsúlyt a szakmai javaslatokra.

A GMU válságának kezelését célzó javaslatok

Rendkívül nehéz kis terjedelemben összegezni a GMU egészének megreformálásáról szóló lépéseket. A GMU tartópilléreit Losoncz Miklós és Nagy Gyula kiváló munkája alapján két nagyobb csoportba sorolhatjuk. A politikai-elvi pillérek között említhatjuk a rögzített és visszavonhatatlan árfolyamrendszert, a tőkemozgások teljes mértékű szabadságát, valamint a közös monetáris politikát és a közös pénzt. A jogi pillérek közé pedig a GMU-ból való kilépés tilalma, a ki nem segítési klauzula, valamint az államcsőd el nem ismerése tartoznak. Ez

---

⁷ Úgy látszik a történelem fejlődési mozgástörvényeinek kifejezése sehogyan sem képes kikopni gondolkodásunkból. Másrészt figyelniük kellene a társadalomtudósoknak a természettudományok újabb felfedezéseire, amelyek az élőlények közötti generációs kapcsolatok tényét nem cáfolják, a struktúrák véletlenszerű kialakulásáról és a folyamatok irányáról alkotott jelenlegi egyoldalú képünket azonban annál inkább.

utóbbiak módosításáról szóltak a szakértői viták, mindezek mellett pedig azt is el kell ismernünk, hogy a ki nem segítségi klauzulát meg is szegték a politikai döntéshozók.

A másik fontos téma, amelyről előljáróban beszélnünk kell, az az, hogy az úgynevezett optimális valutaövezet elmélete szerint három fontos feltételnek kell megfelelnie integrációra lépő területi entitásoknak – esetünkben szuverén országoknak – ahhoz, hogy jól működő valutaövezetként működjenek (Losoncz 2011 és Mundell 1961):

- A termelési tényezők rugalmasak és szabadon áramolnak.
- Az övezeten belüli belső homogenitás olyan erőteljes, hogy nem fenyegetik aszimmetrikus külső sokkok.
- Megfelelő nagyságú költségvetési transzferek állnak rendelkezésre a különféle gazdasági zavarok elhárításához.

Az eurozóna válságát leginkább a jogi pillérek megerősítésével, elvi megvitatásával kezelték az országok, ezek mellett politikai intézmények megerősítésével (például eurócsoport) is próbálkoztak. A másik oldalról pedig az optimális valutaövezet elvi pilléreihez való közelítésben vélték fölfedezni a megoldást. A reményteljesebb próbálkozásokban arra mutattak rá,⁸ hogy a tagállamok belső homogenitása nem jellemző a GMU-ra, éppen ezért főleg a külkereskedelmi mérlegekben kiütkeznek a versenyképességi különbségek. Mindez azonban igen erőteljes rendszerkritikát jelent, nem is hallgattatnak meg ezek az érvek, legfeljebb az eurozóna úgynevezett periféria országaiban. A közösségi politikusok válságot kezelő javaslataiban az államok kiségitését összekötötték a relatíve jelentős, új költségvetési transzfer-intézmények kialakításával. Itt leginkább a pénzügyi tűzfal egyes elemeire gondolok. Az Európai Pénzügyi Stabilitási Mechanizmus (European Financial Stability Mechanism/EFSM), az Európai Pénzügyi Stabilitási Eszköz (European Financial Stability Facility/EFSF), valamint az Európai Stabilitási Mechanizmus (European Stability Mechanism/ESM) más-más feltételekkel, jogi alapokkal és lehívási lehetőségekkel, de ezer milliárd eurós nagyságrendben segíti az eurozóna jelenlegi struktúrájának további működését. Az eurozóna válságát kezelő intézkedések között az alábbi csoportok különböztethetők meg:

- Gazdaságpolitikai receptek közti választások.
- Strukturális reformok.
- Az országok közötti versenyképességi különbségek csökkentése.
- Aszimmetrikus integráció kiegyensúlyozása.
- Jogi keretrendszer megerősítése.

A gazdaságpolitikai receptek közötti választások kifejezés alatt azt értem, hogy a válságot a tagállami költségvetések kiadási oldalának egyoldalú csökkentésével, esetleg egyéb könnyítések árán képzelték-e el. Mindez összefüggésbe hozható a jogi keretrendszer változtatásával, a kritériumok utólagos vizsgálatával, vagy a tagállamok fiskális stabilitása fölött örökdő jogi intézmények megerősítésével. Az alapszerződési keretek módosítása, az EKB szerepkörének megváltoztatása, valamint országokra szabott specifikus programok megalkotása szintén jogszabályi változtatásokkal járt együtt. Ezek mellett nagy szerepet kaptak a különböző kvantitatív eredményeket produkáló modellek, melyek erőforrás optimalizáló szempontrendszer alkalmaztak. Az aszimmetrikus integráció kiegyensúlyozására tett törekvések viszont korunk számára minden bizonnyal szociálisan túlzottan érzékenyek, humánusnak bizonyultak, éppen ezért nem arattak sikert. Amennyiben egyes tagállamok esetén a kilépés elvi lehetősége fölmerült, a következő – politikai és nem

---

⁸ Magyarországon Lóránt Károly hangsúlyozta ezt sokszor.

szakmai – ellenérvek következtek: a tagállam állapotától függően a GDP 20-50%-a elvész, tömeges kiválás esetén az európai kontinens lekerül a világ térképéről, gazdasági öngyilkosságba menekülne fél Európa, visszasüllyednénk a véres nacionalizmusba, szembenézhetnénk a kínai-orosz gyarmatosítással.

Mindezek az ellenérvek jól mutatják, hogy a politikai hisztériakeltés uralkodott el a szakmai vitákban is, ez pedig azt a veszélyt hordozza magában, hogy a politikai életre jellemzően a rövidtávú optimalizáció elve győzelmet aratott a hosszabb időtávban gondolkodó megközelítés fölött. Az Olvasó látni fogja, hogy véleményem szerint még a szakmai higgadtságot sem tartom képesnek arra, hogy kezelje a valódi problémahalmazt, kívánatosabb lett volna azonban komolyan venni a periférikus országok eurózónából való kiválásának hatásairól szóló szakmai írásokat.

Alternatív javaslatok a GMU válságának kezelésére

A válság kezelésére tett alternatív javaslataimnak az alapja az, hogy nem lehet ezt a rendszert sem (legalább) a társadalmi vonatkozások figyelembe vétele nélkül vizsgálni. Mindezt a válságkezelés szempontrendszerének szélesítésében, komplexebb szemléletmód alkalmazásában hiszek. Ennek azért van óriási veszélye, valamint azért lehet e nézetek gyors tudományos és politikai elutasítására számítani, mert sokkal nehezebben mérhető kategóriákat von be a gondolkodásba és sokkal lassabban hoz látható eredményeket. Ez utóbbival kapcsolatban azért megjegyzem, hogy immár a hatodik éve nem hozza el a kilábalást a mostani válságkezelés sem. Azt szintén hozzáteszem, hogy sokakban ellenérzést vált az is ki, hogy félre nem érhető kapcsolat fedezhető föl az ilyen nézetek és a vallásos gondolatok között. Ez utóbbiakat pedig ünnepélyesen számúzzuk tudományos munkáinkból.

Mindezek előtt azonban egy rövid kitérőben (Kégler 2006 és 2008, valamint Losonc 2011 alapján) azt mutatom be, hogyan is zajlik egy-egy uniós jogszabály elfogadása. Azért van erre szükség, mert teljesen világos, hogy bizonyos szűkebb gazdasági érdekcsoportok, lobbik – a demokratikus szabályoknak megfelelően – a társadalmi „összérdeket” – ha van persze ilyen – azonban nem túl sokra tartva tudják a jogalkotási mechanizmust befolyásolni.

Egy jogszabálytervezet megszületésének egyszerűsített lépései a következők (Losonc 2011, 352.):

- A Bizottság javaslatára az EU hivatalos lapjában közzéteszik a jogszabálytervezetet.
- Az Európai Parlament véleményezi a tervezetet.
- Az Európai Unió Tanácsa formációi elfogadják a javaslatot.
- Az Európai Parlament jóváhagyja a fenti döntést.
- Az Európai Unió Tanácsa jogi formába önti a végleges döntést.

A továbbiakban mindössze az első lépést mutatjuk be részletesen, mert a lobbizással foglalkozó szakirodalom egyöntetű véleménye szerint itt van a legnagyobb esélye a szakmai erőknél politikamentesen rendezni bizonyos kérdéseket. Az első lépés a következő „allépésekből” áll. A tervezetet egy „B” besorolású köztisztviselő összeállítja. Ezt követően azt megkapja egy „A” besorolású köztisztviselő, aki egy adott részleg vezetője, ő lesz a felelős (chef de dossier). A munkacsoporti üléseken a tagországi tisztviselők, a szakértők és a brüsszeli érdekképviseleti szervezetek véleményezik a tervezetet. Majd visszakerül a tervezet a felelőshöz, aki összegzi az álláspontokat és elküldi a Biztosi Kollégiumnak a végleges tervezetet. Innen a tervezet a biztosok kabinetfőnökeihez kerül, akik megvitatják a javaslatot, saját szakértőik bevonásával. A kabinetfőnökök szerdánkénti ülésükön megvitatják a javaslatokat, kompromisszumot keresnek és ezt a változatot szentesíti a Kollégium. Bármely besorolású tisztviselő és bármely intézmény bármely tagja lehet a gazdasági érdekérvényesítést végrehajtó profi lobbista „kapcsolattartója” (Kégler 2006).

A tervezetet megküldi a Főtitkárság a Tanács, az EP számára konzultációra, valamint a Régiók Bizottsága és a Gazdasági és Szociális Bizottság számára véleményezésre. A Bizottság részéről a témafelelős minden intézmény ülésén részt vesz és elkészíti az adott törvénytervezethez kapcsolódó hatástanulmányokat. A lobbista mindvégig készíti a lehetséges tervezeteket, amely kellően elfogult ahhoz, hogy érdekeit védje, az EU intézményeinek képviselői pedig megpróbálják kiszűrni a nyilvánvaló túlzásokat (Kégler 2006).

Megjegyezzük, hogy tankönyvben is lehet ilyen, az etikai megközelítést nélkülöző mondatokat a lobbizásról olvasni: „A lobbiknak célszerű fogyasztói, környezetvédelmi és alkalmazotti érdekcsoportok álláspontjairól is információkat beszerezni. Ezzel megelőzhetik azt, hogy a felsorolt ellenérdekelt lobbik a maguk szája íze szerint alkossanak véleményt (Losoncz 2011, 353.).”

A jogszabályok elfogadása tehát úgy működik a demokratikus brüsszeli környezetben, hogy már a megalkotandó szabály tervezetét is egy gazdasági érdekcsoport kezdeményezi az érdekkijáráásra szakosodott lobbizási szervezeten keresztül. Ezek a profitorientáltan működő vállalatok pedig a számukra megfelelő indikátorrendszert kiválasztva bebizonyítják, hogy milyen gazdasági és társadalmi hasznai lesznek a szabályváltoztatásnak. Ezek a hasznok azonban nem feltétlenül realizálódnak és realizálódásuk esetén sem tudhatjuk, hogy milyen arányban oszlanak meg a gazdasági szereplők között.

Közösségi felmérések közül az Eurobarometer felmérései speciálisan foglalkoznak a GMU társadalmi megítélésével. Azt azonban megjegyezzük, hogy a feltett kérdések szűk látókörűek, meglehetősen irányítottak. Társadalmi-demográfiai analízist is tartalmaznak, melyeknek végkicsengése, hogy az urbánus, középkorú, diplomával rendelkező férfiak támogatják az eurót⁹ (nem a rendszerszintű kérdésekre koncentrálnak).¹⁰ Nemzeti szintű felmérések nem festenek pozitív képet az eurózóna mint rendszer megítéléséről.

A jövő válságkezelési szemléletére vonatkozóan USA referenciaként való kezelése újragondolandó. Azért fontos ezt kiemelni, mert az integrációelméletek egyik legfontosabb vonása, hogy az Egyesült Államok szövetségi államának gazdasági sikerét megirigyelve, azt az európaiak elé példaként állítva, mélyen berögződött kulturális vonásoktól mentes fejlődési modelleket alkottak. Az etikai, emberi-társadalmi vetületek kapjanak szerepet a demokratikus döntéshozatalban. A válság okait osztályozzák, állítsák rendszerbe, ne a szűken vett gazdasági versenyképességi mutatók élvezzenek elsőbbséget. A szakemberek szűklátókörűsége helyett az államférfiúi komplex látásmódot díjazták. Mindezek a javaslatok körvonalazzák azt a fajta szemléletet, amelyet követve, ezzel karöltve egy olyan társadalmi és egyéni létszemlélet jönne létre, amely lekicsinyítené napjaink eurózónájának gondjait az annál nagyobbak „javára”.

Az 1. táblázat azt foglalja össze, hogy milyen módon kellene megváltoztatni gondolkodásunkat ahhoz, hogy megítélésem szerint valóban tartósabb, legalább több évtizedre stabil működésű rendszert hozzunk létre. A szakirodalomban és a filozófiai gondolkodók írásai között sok esetben találkozhatunk ehhez hasonló nézetekkel, egyiket sem nevezhetem sajátomnak. Ennek ellenére újra meg újra papírra vetnem ezeket, mert meghallgatásra sem találunk.

---

⁹ Flash Eurobarometer 362, The Euro Area, European Commission.

http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_362_en.pdf Letöltés: 2013. augusztus 2.

¹⁰ Ehhez hasonló kérdéseket tesznek föl a kérdőívekben: Kézreálló-e az adott érme vagy bankjegy? Divatosnak tűnik-e a pénzek megjelenése? Hozzájárul-e az euró az utazás könnyebbé válásához?

I. táblázat.
A válságkezelés szemléletének módjai

	A válságkezelés jelenlegi módja	A válságkezelés kívánt módja
Időhorizont, szemlélet	Rövid- és középtávú kiigazítás	Hosszabb távú rendszerszemlélet
A fejlődés feltételezett módja	Lineáris expanzió	Spirálszerű mozgás
Válságkezelés	Jogalkotás, politikai erő	Eszmei vita, politikai erő
GMU-koncepció	Visszavonhatatlan törvényszerű fejlődési lépcső	Történelmi állomás, idővel értékelhető
Beavatkozások célja	Az uralkodó fejlődéskoncepció fenntartása	Valós létproblémák figyelembe vétele
Beavatkozások szférái	Szűken értelmezett szakmai szféra	Integrált szemlélet, lokális igények
Perspektíva	Mindekorai fejlődési gócpont	Endogén, saját minta

Saját szerkesztés

Összegzés

A Gazdasági és Monetáris Uniót az Európai Unió egyik kiemelt rendszerének, ma is szemmel látható eredményeket felmutatni tudó intézményének tarthatjuk. Az utóbbi években komoly gazdasági válságot élt meg, ennek politikai és gazdasági, nem mellesleg társadalmi következményei is voltak. Éppen azért természetes, hogy sok energiát fektettek megmentésébe, hibáinak javításába.

A megtett lépésekről, az elért eredményekről – ez utóbbiak egyelőre nem túl jelentősek, de 2013 őszén úgy tűnik, hogy az eurózóna GDP-ben kifejezett gazdasági teljesítménye nem romlik éppen tovább, inkább javul – azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a politikai elit számára a GMU fundamentális problémáiról szóló szakértői vélemények sem jelentettek sokat. Mindez nem ígér sok jót a jövőre.

Munkám legfontosabb üzenete az, hogy a tudományos emberképünk megváltoztatása is szükséges lenne ahhoz, hogy a későbbiekben mindez beszivároghasson a társadalomtudományokba, azon belül a közgazdaságtanba. Amennyiben ez megtörténne – sok új eredmény ebbe az irányba tereli a világot – akkor teljes joggal várhatjuk, hogy más szemléletű európai integrációs forma alakulhatna ki.

Irodalom

- Benczes I. (2011): Az európai gazdasági kormányzás előtt álló kihívások. *Közgazdasági Szemle*, 58/9., 759-774.
- Kéglér Á. (2006): *Érdekérvényesítés az Európai Unióban*. Kornétás, Budapest.
- Kéglér Á. (2008): *Tagállami érdekérvényesítés az Európai Unióban*. PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok, Multidiszciplináris Doktori Iskola. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/335/1/kegler_adam.pdf Letöltés: 2013. augusztus 22.
- Losonczi M. (2011): *Az Európai Unió Rómától Budapestig*. Tri-Mester, Tatabánya.
- Losonczi M., Nagy Gy. (2011): *A globalizáció és a 2007-2011. évi pénzügyi válság*. Tri-Mester, Tatabánya.
- Mundell, R. A. (1961): A Theory of Optimum Currency Areas. *American Economic Review*, 51/4.: 657–665.
- Palánkai T. (2012): Megmenthető-e az euróövezet? *Köz-gazdaság*, 7/1., 15-36.
- Perkins, J. (2006): *Egy gazdasági bérgyilkos vallomásai*. Ráció, Budapest.
- Szalai Z. (2012): A válságkezelés válsága? A költségvetési kiigazítással kapcsolatos viták az európai monetáris unióban. *MNB-Szemle*, 10., 57-66.
http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Kiadvanyok/mnbhu_mnbszemle/mnbhu-msz-201210/szalai.pdf Letöltés: 2013. június 2.
- Vigvári G. (2010): Tanulságok a gazdasági és monetáris unió számára a 2008-as világgazdasági válság kapcsán. *Köz-gazdaság*, 5/4., 179-197. oldal.

Egyéb internetes források

Flash Eurobarometer 362, The Euro Area, European Commission. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_362_en.pdf Letöltés: 2013. augusztus 2.

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_hu.pdf
Letöltés: 2013.08.24.